

MARTIN LUTHER KING EN DE LANGE WEG VAN DE DROOM

“Ik zie het Beloofde Land. Ik zal het misschien niet met jullie binnengaan, maar ik wil dat jullie vanavond weten dat wij als volk het Beloofde Land zullen bereiken.” Deze woorden sprak dominee Martin Luther King daags voordat hij, op 4 april 1968, vermoord zou worden. Vijftig jaar later zegt zijn kleindochter: “Ik heb een droom. Dat genoeg nu echt genoeg is.”

Tekst: Peter Sierksma
Beeld: ANP Foto

Soms wordt het je domweg gegeven. De moord op dominee Martin Luther King jr. – precies vijftig jaar geleden – indachtig, sprak ik begin dit jaar met Harcourt Klinefelter. Halverwege de jaren zestig was Klinefelter als pr-man nauw betrokken bij het geweldloze protest van King. En nu zijn we het er over eens dat de klok van de droom ondanks de hoop op verandering tijdens het presidentschap van Barack Obama wel erg snel is teruggedraaid.

Maar ondanks alle tegenwind in tijden van Trump weigert Klinefelter, die in 1972 met zijn vrouw Annelies naar Nederland kwam, de moed te laten zakken. Steeds refereert hij aan Kings laatste woorden, uitgesproken op de avond voor zijn dood op 4 april 1968 in Memphis. Woorden die, ondanks ‘de lange weg die nog te gaan is’ blijvend uitzicht bieden op het beloofde land zoals eens Mozes dit vanaf de bergtop heeft gezien: “Ik zie het Beloofde Land. Ik zal het misschien niet met jullie binnengaan, maar ik wil dat jullie vanavond weten dat wij als volk het Beloofde Land zullen bereiken.” En dus zegt Klinefelter uit de grond van zijn hart: “De dromer kun je doden, niet de droom.”

Black Lives Matter

Dat klinkt nog altijd mooi, maar ook een beetje naïef. Meer dan een bijna vervulde droom zie ik een werkelijkheid vol schaduwkanten. Een samenleving waarin de

kloof tussen arm en rijk zo oneindig veel groter lijkt geworden dan in de jaren zestig of negentig. In zijn in 2015 verschenen boek *Obamaland. Amerika na acht jaar presidentschap Obama* beschrijft NRC-correspondent Guus Valk aan de hand van het levensverhaal van de in Baltimore opgegroeide D. Watkins hoe een groot deel van de zwarte gemeenschap het geloof in de droom definitief verloren heeft. Ironisch genoeg wijst Watkins daarbij vooral naar de elite van dominees en crisismanagers van de zwarte kerken, die overal waar de vlam in de pan slaat de boel probeert te sussen, maar verder bar weinig voor haar broeders en zusters uit de getto's doet of heeft bereikt. Watkins vertelt zijn verhaal naar aanleiding van de rellen die in april 2015 uitbraken nadat de politie de zonder duidelijke reden aangehouden Freddie Gray zo zwaar toetakelde dat hij binnen een week aan zijn verwondingen stierf. Hij laat merken hoe zijn generatie van jonge Afro-Amerikanen de sussende toon van de oudere generatie zat is en wenst af te rekenen met dromen die allang geen betekenis meer kennen. Dromen zoals die ‘dat een zwarte president een nieuwe tijd voor ons zou inluiden’. De cynische Watkins kan worden gezien als exponent van een nieuwe (in de geest van de schrijver James Baldwin nadrukkelijk zo genoemd) zwarte, antiblanke beweging die momenteel het beste onder de noemer gebracht kan worden van *Black Lives Matter*. Behalve tegen het meer dan gemiddelde politiegeweld tegen zwarte of

Afro-Amerikanen richt de snel groeiende beweging zich op de problematiek van de criminaliteit en de armoede en zet zij zich zoals gezegd af tegen de falende zwarte christelijke kerken. Zij schuwt daarbij de confrontatie met burgers en instanties niet. Dat laatste is verdrietig omdat het inmiddels tot grote onderlinge verdeeldheid binnen de niet-blanke bevolking heeft geleid. Valk illustreert dit met de lotgevallen van Denise Cromwell uit Charleston die, nadat zij met haar man Larry een witte baby adopteerde, bedreigd werd door zowel een groep *New Black Panthers* als door een club blanke racisten, opererend onder de naam *Charleston Thug Life*. Over verdeeldheid, polarisatie en de droom gesproken. Lees je *Obamaland* en in het verlengde ervan *Oh, oh, Amerika. Het land van Obama en Trump* van oud-NOS-verslaggever Charles Groenhuijsen, dan kun je niet anders dan vraagtekens zetten bij de voltooiing van de droom van 1963, die met de moord op King zo wreed verstoord werd. In de woorden van Groenhuijsen: “50 procent van alle zwarte baby's wordt arm geboren en blijft dat de rest van hun leven ook. De meeste zwarte kinderen die in een middenklassegezin worden geboren, krijgen het later slechter dan hun ouders. Er zijn nog steeds bedroevend weinig rijke zwarten. In de meeste zwarte gezinnen is maar één ouder. Zwarte kinderen gaan naar de slechtste scholen en de slechtste universiteiten. Zo kun je nog wel even doorgaan: het aantal zwarten in de gevangenis, de

Memphis, VS, 4 april 2018:
herdenking van Martin
Luther King, die precies
vijftig jaar geleden werd
vermoord.

misdaadcijfers onder *African Americans*, drugsgebruik, overgewicht, inkomen. In al die categorieën doen zwarte Amerikanen het slechter dan blanken. Het zou voor Martin Luther King een nachtmerrie zijn.” De hier aangegeven grenzen van de droom worden ook in de cultuur zichtbaar. Recente films als *Moonlight* (over het leven van de ingetogen Chiron die opgroeit in een van de arme wijken in gewelddadig Miami) en *Detroit* (over het politiegeweld tegen zwarten in Detroit anno 1967) bevestigen dat beeld. En toch blijft Klinefelter volharden: je kunt de dromer doden, maar niet zijn droom.

Martelaarschap

Toen Martin Luther King door de blanke crimineel James Earl Ray, al of niet in commissie, werd vermoord, was zijn ster al dalende. Na het succes van de Mars op Washington in 1963, het winnen van de Nobelprijs voor de Vrede en de in 1965 door het Congres aangenomen *Voting Rights Act*, moest Martin Luther spoedig lijdzaam toezien hoe de tot dan toe goed samenwerkende organisaties als de NAACP, het

CORE en Kings SCLC verdeeld raakten en zijn eigen naam in de media steeds vaker als Martin Loser King gespeld werd. Onder invloed van een toenemend aantal rellen in de grote steden zoals Chicago en Detroit en de druk van radicalere stemmen van figuren als James Baldwin, Stokely Carmichael en Malcolm X besloot King de aandacht te richten op de armoede en sociale ongelijkheid in het noorden van de Verenigde Staten. Het kwam hem op grote kritiek te staan. Zo werd hij in de zomer van 1966 door *Black Power* uitgemaakt voor ‘white nigger’, terwijl zijn gematigde broeders hem inmiddels te radicaal vonden. Dit laatste vooral vanwege de link die King legde tussen het falen van de armoedebestrijding en de aanwakkerende, geldverslindende oorlog in Vietnam. Toen hij niet lang voor zijn dood een tweede Mars op Washington aankondigde, kwam King vrijwel alleen te staan.

Klinefelter herinnert zich nog goed hoe hij op de dag van de moord door weduwe Coretta King gebeld werd met de vraag of hij de herdenkingsdienst in Atlanta mee wilde helpen voorbereiden. Hoewel de

familie King het liefs in stilte wilde begraven, werd besloten de gelegenheid aan te grijpen Kings stem nog een keer wereldwijd te laten horen: “Free at last, thank God almighty, free at last.”

‘Eindelijk vrij.’ Die stem werd opgepikt. Door de Amerikaanse pers maar ook elders. In Nederland noemt Jan Willem Schulte Nordholt King tijdens een speciale, op 10 april in Leiden op de universiteit uitgesproken herdenkingsrede, een ‘profeet der menselijkheid’. Hij vraagt zich af hoeveel invloed Kings martelaarschap zal hebben op de overlevenden: “Heeft de moord op Abraham Lincoln de mensen tot inkeer gebracht, zodat er een betere ontwikkeling mogelijk was, in zijn trant, ‘met haat tegen niemand, met liefde voor allen’? Of was de ontroering kort en de wraak lang? Wat heeft de moord op Kennedy betekend?... Wat zal de dood van ds. King betekenen?” Vervolgens haalt de dichter-historicus de voor Amerika weinig vleiene woorden van James Reston uit *The New York Times* aan: “De natie is van slag door de moord op Martin Luther King, maar niet door de omstandigheden van zijn volk. Ze rouwt →

om de man, niet om zijn zaak. Dat is de vloek én tragedie van Amerika.”

Niet onderschatten

Wie dit zo leest, zal geneigd zijn de betekenis van King vooral symbolisch te zien. Als een naam in het rijtje van andere grote vredestichters als Gandhi en Mandela. Niet voor niets keert hij steeds weer terug in zijn (vorige maand opnieuw uitgegeven) preken en redevoeringen. Niet voor niets wordt hij nog altijd geciteerd in popsongs (U2 was met ‘Pride, in the Name of Love’ in 1984 niet de eerste noch de laatste), tentoonstellingen (zie eerder dit jaar *We Have a Dream* in De Nieuwe Kerk in Amsterdam en momenteel *The American Dream* in het Drents Museum te Assen) en wordt zijn naam hooggehouden tijdens demonstraties voor vrede en gelijke rechten.

Maar pas op, waarschuwt de aan de Universiteit van Utrecht verbonden historicus James Kennedy desgevraagd. Door King louter als symbool te waarderen, doe je zijn erfenis tekort. Kennedy: “Met name tussen 1954 en 1965 mag je zijn invloed niet onderschatten. Er is sinds de busboycotten in Montgomery ten tijde van Rosa Parks tot en met Selma werkelijk veel bereikt – zowel bij het Hoogerechtshof als in Het Witte Huis. Ik denk aan de wetgeving, maar ook aan het sociale programma van president Johnson. Toen King na ’65 echter meer wilde, werd het moeilijker. Armoede was als thema meer omstreken en ook zijn bemoeienis met de rellen in de steden viel slecht. Daarbij werd het sociale en politieke klimaat grimmiger. Behalve de radicalisering binnen de zwarte beweging vond er binnen de gematigde blanke gemeenschap een ‘white backlash’ plaats. Alsof de mensen zeiden: tot hier en niet verder.”

Onverbeterlijk optimisme

Het optimisme van de jaren zestig en het daarbij passende maakbaarheidsdenken verdween min of meer met de moord op Robert Kennedy, vlak na die op King. Waar Robert Kennedy nog zonder schroom de verwachting durfde uit te spreken dat Amerika binnen veertig jaar een zwarte president zou hebben en hijzelf als mogelijk toekomstig president de armoede uit de wereld zo helpen, zette Baldwin al zijn vraagtekens en kwam Obama als vervulling

van die eerste verwachting uiteindelijk niet verder dan ‘een bepaalde gelijkheid tussen alle mensen’... Daarmee doelde hij op het feit dat iedereen in Amerika weliswaar voor de wet gelijk is en gelijke kansen verdient, maar tegelijkertijd wel zelf de sociale ladder moet beklimmen. En die is sinds president Ronald Reagan niets minder dan neokapitalistisch en -darwinistisch. Als er iets is dat de Amerikaanse geschiedenis de laatste halve eeuw dan ook heeft laten zien is dat het spoor van de individuele vrijheid en het daarbij behorende wapenbezit om maar iets te noemen groter en dieper ingesleten is dan het gelijkheidsprincipe. En dat zorgt er al met al voor dat er, King indachtig, nog een lange weg te gaan is. Aan het einde van onze ontmoeting begin dit jaar wees Harcourt Klinefelter niettemin onverbeterlijk optimistisch naar het scholierenprotest voor een strenger wapenbeleid naar aanleiding van de schietpartij in Parkland, Florida: “Waar zelfs Obama het niet lukte, het wapenbezit in de VS

terug te dringen, houden leerlingen nu het vlammetje van de hoop levend.”

Wat hij niet kon weten was dat nauwelijks een maand later Martin Luthers negenjarige kleindochter Yolanda Renee in hartje Washington een massaal toegestroomde menigte zou toespreken met een paar woorden waar haar opa van zou hebben geglundert: “Ik heb een droom. Dat genoeg nu echt genoeg is. En dat dit een wereld zonder geweren moet zijn. Klaar.” Alsof het zo moest zijn. ●

*Peter Sierksma (1958) studeerde Amerikaanse geschiedenis te Leiden en werkte daarna als redacteur bij Trouw en de Ikon. In 2001 won hij de Herman Wekkerprijs voor zijn columns over Amerikaanse en Engelse literatuur en popmuziek. Tegenwoordig schrijft hij wekelijks over film op de site van het literaire tijdschrift Liter: www.leesliter.nl. Afgelopen maand verscheen een bundel preken van Martin Luther King: *Sterk door de liefde* (Kok, 224 blz., € 19,99).*

28 augustus 1963: Martin Luther King zwaait naar aanhangers tijdens de Mars op Washington.

